

Η αλληγορία του σπηλαίου

Μετά ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπείκασον τοιούτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε περὶ καὶ ἀπαιδευσίας. ἰδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκῇσιν σπηλαιῶδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἔχούσῃ μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄρᾶν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπίσθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμωτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρικοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύουσιν.

ἽΟρῶ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκευὴ τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους.

Ὅμοιους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ·

Μετά ἀπὸ αὐτὰ λοιπόν, εἶπα, φαντάσου (:παράστησε) τὴν ἀνθρώπινη φύσιν (: ὑπαρξὴ) ὡς πρὸς τὴν παιδεία καὶ τὴν ἀπαιδευσία, σαν τὴν ἀκόλουθη εἰκόνα : Δες, δηλαδή, με τὴ φαντασία σου (:φαντάσου) σαν σε μιὰ υπόγεια κατοικία ὅμοια με σπηλιά, που ἔχει τὴν εἴσοδό της μακριά, ἀνοικτὴ ψηλά πρὸς τὸ φῶς, σε ὅλο τὸ μήκος της σπηλιάς, ἀνθρώπους μέσα σ' αὐτὴν ἀλυσσοδεμένους ἀπὸ τὴν παιδικὴ τους ἡλικία καὶ στα πόδια καὶ στὸν αὐχένα, ὥστε καὶ νὰ μένουν ἀκίνητοι στὸ ἴδιο σημεῖο καὶ νὰ μποροῦν νὰ βλέπουν μόνο μπροστά τους καὶ νὰ μὴν εἶναι σε θέση, ἐξαιτίας τῶν δεσμῶν, νὰ στρέφουν τὰ κεφάλια τους ὀλόγυρα. Καὶ τὸ φῶς ἀπὸ μιὰ φωτιά που καίει πίσω τους, νὰ τους ἔρχεται ἀπὸ πάνω καὶ μακριά, κι ἀνάμεσα στὴ φωτιά καὶ στοὺς δεσμώτες, πρὸς τὰ πάνω, νὰ ὑπάρχει ἓνας δρόμος, παράλληλα στὸν ὁποῖο φαντάσου χτισμένο ἓνα μικρὸ τοῖχο, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι στημένα ἀπὸ τοὺς θαυματοποιούς μπροστά ἀπὸ τὸ κοινὸ τους τὰ παραπετάσματα, πάνω ἀπὸ τὰ ὁποῖα τοὺς ἐπιδεικνύουν τὰ ταχυδακτυλουργικά τους.

Τὰ βλέπω (:τὰ φαντάζομαι), εἶπε.

Φαντάσου, λοιπόν, κοντά σε τοῦτο τὸ μικρὸ τοῖχο, ἀνθρώπους νὰ μεταφέρουν ἀντικείμενα κάθε εἶδους, που προεξέχουν ἀπὸ τὸ μικρὸ τοῖχο καὶ ὁμοιώματα ἀνθρώπων καὶ ἄλλα ὁμοιώματα ζώων, κατασκευασμένα ἀπὸ πέτρα καὶ ξύλο καὶ κάθε εἶδους υλικοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς που τὰ μεταφέρουν, ὅπως εἶναι φυσικό, ἄλλους νὰ μιλοῦν καὶ ἄλλους νὰ μένουν σιωπηλοί.

Αλλόκοτη, εἶπε, εἶναι ἡ εἰκόνα που περιγράφεις, καὶ ἀλλόκοτοι οἱ δεσμώτες.

Μὰ εἶναι ὅμοιοι με ἐμὰς, εἶπα ἐγώ

Η αλληγορία του σπηλαίου. Η απροθυμία των φιλοσόφων

Τί δέ; τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτοὺς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἱκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἱκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Τι λες; Δεν εἶναι κι αὐτό φυσικό, εἶπα ἐγώ, καὶ δεν απορρέει αναγκαστικά ἀπὸ ὅσα προαναφέραμε, ὅτι οὔτε οἱ ἀπαιδευτοί, που δε γνώρισαν τὴν ἀλήθεια, μποροῦν ποτέ νὰ κυβερνήσουν ἱκανοποιητικά μιὰ πόλη, οὔτε ὅσοι ἀφήνονται (:τοὺς ἐπιτρέπεται) νὰ ἀσχολοῦνται με τὴν παιδεία μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους, οἱ πρῶτοι, γιατί δεν ἔχουν ἓναν ὀρισμένο στόχο στὴ ζωὴ τους, τὸν ὁποῖο στοχεύοντας πρέπει με προθυμία νὰ πράττουν ὅσα πράττουν καὶ στὴν ἰδιωτική καὶ στὴ δημόσια ζωὴ τους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι γιατί δεν θὰ ριχθoύν στὴ δράση (: δεν θὰ δραστηριοποιηθoύν) με τὴ θέλησή τους, νομίζοντας πως ζωντανοὶ ἀκόμα ἔχουν ἐγκατασταθεῖ καὶ ζοὺν στὰ νησιά των μακάρων;

Ἀλήθεια, εἶπε.

Ἔργο δικό μας, λοιπόν, εἶπα ἐγώ, των ἰδρυτῶν τῆς πολιτείας, εἶναι ν' ἀναγκάσουμε αὐτές τις ἐξαιρετικές φύσεις νὰ φθάσουν στο μάθημα που προηγουμένως συμφωνήσαμε ὅτι εἶναι τὸ ἀνώτερο (:σπουδαιότερο), δηλαδή νὰ δουν τὸ ἀγαθὸ καὶ νὰ πραγματοποιήσουν ἐκείνη τὴν ἀνάβαση, καὶ αφοῦ ἀνέβουν καὶ το δουν ἀρκετά, νὰ μὴν τους ἐπιτρέπουμε νὰ κάνουν αὐτό που τώρα τους ἐπιτρέπεται.

Ποιο λοιπόν εἶναι αὐτό;

Νὰ παραμένουν μόνιμα ἐκεῖ, εἶπα ἐγώ, καὶ νὰ μὴν θέλουν νὰ κατεβαίνουν πάλι κοντὰ σε κείνους τοὺς δεσμώτες οὔτε νὰ συμερίζονται μαζί με ἐκείνους καὶ τοὺς κόπους καὶ τὶς τιμές, εἴτε εἶναι ταπεινότερες εἴτε σπουδαιότερες.

Η αλληγορία του σπηλαίου. Ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων

Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρόν ζῆν, δυνατόν αὐτοῖς ὃν ἄμεινον;

Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν, ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἓν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὦσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφιῇ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

Ἀληθῆ, ἔφη· ἐπελαθόμην γάρ.

Σκέψαι τοίνυν, εἶπον, ὦ Γλαύκων, ὅτι οὐδ' ἀδικήσομεν τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους, ἀλλὰ δίκαια πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν, προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι τε καὶ φυλάττειν.

Μα πῶς; εἶπε, θα τοὺς ἀδικήσουμε καὶ θα τοὺς κάνουμε νὰ ζουν χειρότερα, ἐνῶ τοὺς εἶναι δυνατόν νὰ ζουν καλύτερα;

Ξέχασες πάλι, φίλε μου, εἶπα ἐγώ, πῶς ὁ νόμος δὲν ενδιαφέρεται γιὰ αὐτό, δηλαδή πῶς μὴ συγκεκριμένη κοινωνικὴ ομάδα μέσα στὴν πόλιν θὰ ευδαιμονήσῃ ιδιαίτερα, ἀλλὰ ἀναζητᾷ τὰ μέσα νὰ πραγματοποιηθεῖ αὐτό γιὰ ολόκληρὴ τὴν πόλιν, συγκροτώντας τοὺς πολίτες σὲ ἀρμονικὸ σύνολο καὶ με τὴν πειθὴ καὶ τὸν ἐξαναγκασμό, κάνοντάς τοὺς νὰ μεταδίδουν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὴν ὠφέλεια ποὺ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς θὰ μπορούσε νὰ συνεισφέρει (: νὰ δώσει) στὸ κοινωνικὸ σύνολο, καὶ δημιουργώντας ὁ ἴδιος (ὁ νόμος) τέτοιους πολίτες μέσα στὴν πόλιν, ὅχι γιὰ νὰ τοὺς αφήνει νὰ στρέφονται (: νὰ ἀσχολεῖται με ὅ,τι...) ὅπου θέλει ὁ καθένας, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιεῖ ὁ ἴδιος γιὰ τὴ συνοχή (:ἐνότητα) τῆς πόλεως.

Σωστά, εἶπε. Πράγματι τὸ εἶχα ξεχάσει.

Σκέψου, λοιπόν, Γλαύκωνα, εἶπα, ὅτι δε θ' ἀδικήσουμε κανέναν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ γίνονται φιλόσοφοι στὴν πόλιν μας, ἀλλὰ ὅτι θὰ εἶναι δίκαιη ἡ ἀξίωσή μας ἐξαναγκάζοντάς τοὺς νὰ φροντίζουν καὶ νὰ φυλάνε τοὺς ἄλλους.